

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Syd, arresten Helsingborg, den 29 augusti 2018

Inspektionens genomförande

På uppdrag av JO Cecilia Renfors genomförde enhetschefen Gunilla Bergerén tillsammans med biträdande enhetschefen Karl Lorentzon (protokollförare) den 29 augusti 2018 en förannmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Syd, arresten Helsingborg.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av arrestföreståndaren AA. Därefter förevisades arrestlokalerna och JO:s medarbetare samtalande med personal. En översiktlig granskning gjordes av tillsynsblad och blankett för säkerhetsbedömning. Inspektionen avslutades med en sammanfattande genomgång med AA.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2018 ett fokus på transporter av frihetsberövade.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Inspektionen den 29 augusti 2018 skedde dels inom ramen för det pågående transporttemat, dels i syfte att belysa det pilotprojekt med kameraövervakning av tillnyktrings- och arrestceller som planeras i bl.a. arresten Helsingborg.

Arresten Helsingborg har inspekterades av JO vid två tidigare tillfällen dels den 17 och 18 juli 2014 (dnr 3284-2014), dels den 10 maj 2016 (dnr 2240-2016).

Uttalanden av JO Renfors med anledning av inspektionen

Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av JO Cecilia Renfors.

lakttagelser vid inspektionen

Organisation

Arresten Helsingborg har 13 tillnyktrings- och 22 anhållningsceller och är öppen dygnet runt. Förutom att fyra celler (två tillnyktrings- och två anhållningsceller) har försetts med övervakningskameror, har det inte gjorts några genomgripande förändringar av lokalerna sedan JO:s inspektion 2016.

Vid inledningen av inspektionen fanns det elva intagna i arresten. Under inspektionen togs det in ytterligare tre personer som tagits i förvar med stöd av utlänningslagen. Två av dessa transporterades under dagen vidare till Migrationsverkets förvarsenhet i Åstorp.

Bemanning och kompetens

I protokollet från inspektionen 2016 noterades att arresten skulle ha 27 anställda arrestvakter, men att det när inspektionen genomfördes endast fanns 18 anställda vakter. För att lösa personalbristen lånade arresten in personal från övrig polisverksamhet, exempelvis poliser eller civilanställda som arbetade kortare perioder i arresten. Detta ledde till en relativt stor omsättning av personal. Situationen har nu stabiliserats och vid inspektionstillfället uppgick arrestens personalstyrka till 23 arrestvakter, fördelade på två grupper. Varje grupp leds av en gruppchef. Det är fortfarande en viss personalomsättning och arresten har tillgång till timanställda som kan tas in vid behov. Vid inspektionstillfället var arresten bemannad med fyra arrestvakter och två gruppchefer.

Arrestvaktsutbildningen omfattar två veckor och ges vid ett antal fasta tidpunkter per år av myndighetens kompetenscentrum i Malmö. Det innebär att en arrestvakt kan behöva börja sin tjänstgöring utan att först ha genomgått utbildningen. Utbildningen består bl.a. av momenten självskydd, juridik samt hjärt- och lungräddning.

Lokalerna

Arrestlokalerna beskrivs i protokollet från inspektionen 2014. De intagna ges möjlighet till utevistelse på en av arrestens tre rastgårdar efter varje måltid. Liksom vid inspektionen 2016 gav lokalerna ett välordnat och rent intryck.

Ankomsten till arresten

Förmansprövning och avvisitering

Rutinerna för förmansprövning och avvisitering i samband med ankomsten till arresten beskrivs i protokollet från inspektionen 2016.

Inskrivning och säkerhetsbedömning

I samband med inskrivningen gör det inre befälet eller det biträdande inre befälet en säkerhetsbedömning av den frihetsberövade personen. Bedömningen

dokumenteras på en särskild blankett. Utgångspunkten är att gripna och anhållna ses till en gång i timmen.

JO:s medarbetare granskade ett stort antal blanketter för säkerhetsbedömning och kunde konstatera att i vissa fall hade en äldre version av blanketten använts. Vid bedömningen bl.a. av om en person har ett självskadebeteende eller lider av psykisk ohälsa fanns på den äldre versionen av blanketten tre förtryckta alternativ: *ja*, *nej* eller *okänt*. På den nya blanketten har alternativet *okänt* tagits bort. Vid granskningen uppmärksammades att på de nya blanketterna hade den som genomfört bedömningen i flera fall för hand lagt till alternativet *okänt*. Trots att det angetts att det var okänt om personerna hade ett självskadebeteende eller led av psykisk ohälsa, hade detta inte påverkat beslutet om tillsynsfrekvens på så sätt att det fattats beslut om tätare tillsyn. Av de drygt 150 säkerhetsbedömningar av gripna och anhållna som granskades, noterades bara i något enstaka fall att det inre befälet eller det biträdande inre befälet beslutat om tätare tillsyn än en gång i timmen.

I en säkerhetsbedömning angavs att den intagne var så berusad att han inte kunde genomföra ett utandningsprov. Vidare hade han bajsat på sig och uppgav att han hade hjärtproblem. Personen sattes in i arresten med normal tillsynsfrekvens.

I ett samtal som JO:s medarbetare hade med ett inre vakthavande befäl kom fram att han regelmässigt vid ankomsten brukar fråga den frihetsberövade om mående och om han eller hon använder några mediciner. Det brukar inte användas tolk i detta sammanhang och om den frihetsberövade inte talar svenska, engelska eller tyska använder han kroppsspråk. Vid misstanke om att den frihetsberövade inte mår bra ska denne transporteras till sjukhus. Han anger regelmässigt ”okänt” i fråga om självskadebeteende och psykisk ohälsa, eftersom han inte anser han sig ha den kunskap som krävs för att göra en sådan bedömning. Vid de inledande förhören enligt 24 kap. 8 § rättegångsbalken används tolk vid behov, och om det då kommer fram uppgifter som påverkar säkerhetsbedömningen meddelas det inre befälet.

I ett samtal som JO:s medarbetare hade med ett biträdande inre befäl kom fram att den inledande säkerhetsbedömningen består av en okulärbesiktning. Det är först vid ett 24:8-förhör som det kan ske en ordentlig bedömning av personens status.

Vid granskningen av dokumentationen över säkerhetsbedömningarna kunde JO:s medarbetare konstatera att det bara i några enstaka fall hade antecknats att en förnyad bedömning hade gjorts.

Tillsyn

Rutinerna för tillsyn beskrivs i protokollet från inspektionen 2016. Vid granskningen av tillsynsblad kunde JO:s medarbetare konstatera att tillsynen genomförts i enlighet med den beslutade tillsynsfrekvens. Det kunde dock noteras att

under gjorda iakttagelser hade det som regel enbart angetts ”sover” eller ”vaken”.

Kameraövervakning

Arresten Helsingborg ingår tillsammans med arresten Malmö i ett pilotprojekt för kameraövervakning av tillnyktrings- och arrestceller. Avsikten är att den vanliga tillsynen av intagna i vissa fall ska kunna kompletteras med kameraövervakning. Projektet ska pågå i ett år. Systemet är installerat och färdigt att tas i drift. Innan det kan ske måste arrestpersonalen dock genomgå en utbildning. Det ska även tas fram ett formulär för dokumentation av övervakningsåtgärden. Vid inspektionstillfället var det oklart när projektet ska påbörjas.

Enligt arrestpersonalen finns det fördelar med att ha kameraövervakning vid risk för självmord eller självskadebeteende. Övervakning via kamera kan t.ex. innebära att en person som bedöms självmordsbenägen inte behöver lämna ifrån sig sina kläder. Vidare har det hänt att intagna täcker för tillsynsluckan så att arrestpersonalen inte kan se vad som händer i cellen. En övervakningskamera kan i en sådan situation innebära ökad trygghet.

Vaktrummet i arresten har utrustats med två nya skärmar där bilderna från övervakningskamerorna i cellerna ska visas. JO:s medarbetare uppmärksammade att skärmarna monterats relativt högt upp på väggen ovanför den rad av skärmar som sedan tidigare fanns i vaktrummet. På de sistnämnda skärmarna visas övervakningsbilder från samtliga övriga övervakningskameror som finns i och runt polishuset.

Information om rättigheter

Polismyndigheten har tagit fram blanketten *Dokumentation av information som lämnas till frihetsberövade* där det bl.a. ska dokumenteras när den intagne har fått informationsbladet om sina rättigheter. Enligt arrestföreståndaren har det gjorts försök att använda blanketten. En intern granskning har dock visat att arrestpersonalen glömmer att fylla i den och därför används den inte längre. I stället har man återgått till att ange på tillsynsbladen när informationsbladet har lämnats till den frihetsberövade. Vid granskningen av tillsynsbladen kunde JO:s medarbetare konstatera att arrestpersonalen hade dokumenterat datum och tidpunkt för när informationsbladet lämnats ut.

Polismyndigheten har tagit fram ett särskilt informationsblad – *Information till LOB-omhändertagen* – som ska lämnas ut till personer som omhändertagits för berusning. Enligt arrestföreståndaren har det gjorts försök att dela ut informationsbladet, men det har fungerat dåligt. Det har t.ex. inträffat att omhändertagna river sönder och försöker äta upp pappret. Vidare har omhändertagna vikit ihop pappret på ett sådant sätt att de kunnat skada sig själva med de skarpa kanter som bildats. Av säkerhetsskäl har man beslutat att inte längre dela ut informationsbladet och de omhändertagna får i stället informationen muntligen.

Hälso- och sjukvård

Det privata bolaget Falck läkarbilar AB (Falck) tillhandahåller sjukvård till frihetsberövade enligt ett avtal med Region Skåne. Om en intagen i arresten är behov av sjukvård kontaktas en sjuksköterska som avgör om det ska skickas en läkarbil till arresten. Det finns inte någon särskild inställetid för läkarbilen. Vid akuta sjukdomsfall tillkallas ambulans.

Vid granskningen av handlingar uppmärksammade JO:s medarbetare att det i pärnarna med säkerhetsbedömningar och tillsynsblad även hade satts in handlingar upprättade av Falcks läkare. Handlingarna innehöll olika typer av ordinationer till intagna som läkarundersökts.

Transporter av frihetsberövade

Det förekommer att unga som omhändertas enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga förs till polisstationen i avvaktan på transport. Om den unge är under 18 år placeras han eller hon som regel under bevakning i polishusets reception. Man försöker in i det längst undvika att placera de unga i en arrestcell. Det är ovanligt att omhändertagna enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall placeras i arrestceller.

Vid granskningen av dokumentationen av säkerhetsbedömningarna noterade JO:s medarbetare ett fall där en person under 18 år hade placerats i en arrestcell.

Enligt arrestföreståndaren var det tidigare ganska vanligt att personer som var förvarstagna enligt utlänningslagen säkerhetsplacerades i arresten. Sådana placeringar har minskat under det senaste året och sker uppskattningsvis en gång i månaden. Skälet till det är att säkerhetsplaceringarna har flyttats över till häktet.

I samtal med ett inre befäl uppgav han att det förekommer att förvaret i Åstorp larmar om att det är bråk. Även om det är lugnt när polisen kommer dit brukar Migrationsverket ändå vilja att det ska ske en säkerhetsplacering. Han upplever att Migrationsverket sedan struntar i den förvarstagne. Om han inte har hört något efter ett dygn kontakter han Migrationsverket i syfte att få myndigheten att ta sitt ansvar. Han anser att förvarstagna inte hör hemma i en arrest.

Det förekommer att unga som omhändertagits för vård tas in i arresten. Uppfattningen hos polisen i Helsingborg är att dessa får vara placerade i arresten som längst i ett dygn. Erfarenheten hos polisen i Helsingborg är att Kriminalvårdens nationella transportenhet aldrig genomför några akuta transporter. Det tar regelmässigt minst ett dygn för transportenheten att ordna med en transport.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser under inspektionen. I diskussionen med arrestföreståndaren framkom i huvudsak följande.

Säkerhetsbedömning

Enligt arrestföreståndaren är det väldigt sällan som det används tolk vid inskrivningen i arresten. Med tanke på att det ska ske en säkerhetsbedömning anser hon att det kanske inte är orimligt att tolk anlitas vid behov.

Tillsyn

Enligt arrestföreståndaren kontrollerar personal vid tillsynen bl.a. de intagnas mående. Om den intagne sover sker en kontroll av andning. Hon tror inte att detta noteras på tillsynsbladen.

Kameraövervakning

Syftet med kameraövervakningen är att göra arresten säkrare för såväl intagna som personal. Avsikten är inte att kameraövervakningen ska ersätta sådan ständig tillsyn som sker vid risk för självmord eller andra självskadadehandlingar. Kameraövervakningen innebär att det alltid måste finnas personal i vaktrummet som kan övervaka skärmarna. Av den anledningen kan arrestens personalstyrka behöva utökas. Projektet har godkänts av den tidigare rikspolischefen med ett villkor om att tillgången till vaktrummet begränsas. Det innebär att när projektet startas kommer vaktrummet att vara låst och enbart arrestpersonal och de inre befälen kommer att ha tillgång till rummet. Kamerorna är försedda med ett särskilt inloggningssystem som innebär att det bara är det inre befälet som kan starta dem.

Information om rättigheter

Enligt arrestföreståndaren har det förts diskussioner om att sätta upp informationsbladet till de som har omhändertagits för berusning i tillnyktringscellerna. Den intagne kan då få del av informationen skriftligt utan risk för att han eller hon skadar sig själv.

Hälso- och sjukvård

Enligt arrestföreståndaren fungerar den nuvarande lösningen med läkarbil bra. Eventuella ordinationer som läkaren skriver ut ska följa med den intagne när han eller hon lämnar arresten. Ordinationen ska alltså inte sättas in i pärmarna för säkerhetsbedömningar m.m.

Vid protokollet

Karl Lorentzon

Justeras den 19 oktober 2018

Gunilla Bergerén

Uttalanden av JO med anledning av inspektionen

Jag vill med anledning av de iakttagelser som redovisas i protokollet göra följande uttalanden.

Säkerhetsbedömning i samband med inskrivning

Det ska ske en säkerhetsbedömning beträffande den intagne så snart som möjligt efter intagningen i en arrest. Bedömningen ska dokumenteras (1 kap. 6 § PMFS 2015:7, FAP 102-1). Säkerhetsbedömningen fyller en viktig funktion, bl.a. för att bedöma vilken tillsyn som ska gälla för den intagne. Av protokollet framgår att det görs en säkerhetsbedömning i samband med inskrivningen. Eftersom det är fråga om en snabb kontroll och då man som regel inte använder sig av tolk kan det vara svårt att vid detta tillfälle göra en korrekt bedömning av den intagne. Av protokollet framgår också att det förekommer att inre befäl vid inskrivningen inte anser sig kunna bedöma den intagnes psykiska status eller risken för självskadande handlingar. I de fall en bedömning inte kan göras bör enligt min mening tillsynen ske flera gånger i timmen för att säkerställa att den intagne inte far illa. Jag vill också understryka vikten av att det i en sådan situation alltid görs en uppföljande säkerhetsbedömning och att resultatet av denna dokumenteras på ett korrekt sätt.

Tillsyn

Av protokollet framgår att granskningen av tillsynsbladen visar att tillsynen sköts på ett tillfredsställande sätt, men att anteckningarna av iakttagelser ofta är bristfälliga. Den intagnes status anges som regel inte på annat sätt än att den intagne är vaken eller sover. Jag har tidigare framhållit vikten av det förs detaljerade anteckningar i samband med tillsynen, t.ex. att det framgår om den intagne ligger på rygg, mage, eller på vänster eller höger sida. Sådana anteckningar har också betydelse för övrig personal som har del i tillsynen av den intagne. Jag vill därför på nytt framhålla att Polismyndigheten bör säkerställa att en rutin införs för dokumentationen av de intagnas status (se t.ex. protokollet från Opcat-inspektionen av arresten Katrineholm den 12 november 2014, dnr 6291-2014).

Information om rättigheter

Vid inspektionen har det kommit fram att arresten inte använder den särskilda blankett som Polismyndigheten har tagit fram för att dokumentera att de intagna bl.a. informerats om sina rättigheter. I stället dokumenterar arrestpersonalen detta på tillsynsbladet. På den särskilda blanketten ska även dokumenteras bl.a. om det har skett underrättelser till den intagnes närstående och om den intagne informerats om dagliga rutiner i arresten och underrättats om eventuella restriktioner. Det är fråga om grundläggande information som den intagne har rätt att få del av. Avsikten med att alla sådana åtgärder ska dokumenteras på en och samma blankett är att minska risken för att den intagne går miste om informationen. Blanketten fyller alltså en viktig funktion och Polismyndigheten bör se

till att det finns enhetliga rutiner som säkerställer att den används på ett korrekt sätt.

Det framgår av protokollet att skriftlig information om rättigheter inte alls delas ut till de som har omhändertagits för berusning. Jag vill därför återigen påminna Polismyndigheten om skyldigheten att skriftligt informera alla som tas in i arrest om sina rättigheter och att det av föreskrifterna uttryckligen framgår att informationen som huvudregel ska lämnas skriftligt (1 kap. 4 § PMFS 2015:7, FAP 102-1). Jag har förståelse för att det i vissa fall, t.ex. av säkerhetsskäl, bedöms som omöjligt att lämna informationsbladet till den omhändertagne. Det är trots detta viktigt att den omhändertagne även i dessa fall ges möjlighet att skriftligen få del av information om sina rättigheter. Polismyndigheten bör mot den bakgrunden överväga att sätta upp informationsbladet, t.ex. på väggen eller dörren i tillnyktringscellerna, som ett alternativ till att dela ut bladen.

Kameraövervakning

Kameraövervakning av de intagna kan utgöra ett komplement till den ordinarie tillsynen. Jag vill dock understryka att sådan övervakning aldrig kan ersätta ständig tillsyn för att förhindra självmordsförsök eller andra självskadande handlingar. För att tillsynen ska fylla sin funktion i sådana fall är det nödvändigt att den som ansvarar för tillsynen omedelbart kan ingripa vid behov. Det är enligt min bedömning inte möjligt om tillsynen sker via övervakningsbilder som visas på en skärm i ett låst vaktrum.

Jag kommer att fortsätta att följa det planerade pilotprojektet för kameraövervakning av tillnyktrings- och arrestceller.

2018-10-19

Cecilia Renfors